

GEOGRAFIYA TA'LIMIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN MENTAL XARITALARI BILAN ISHLASH TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH.

Turg'unboyeva Mubina Umiddinjon qizi, Sarikulov Mirkomil Olimovich

*Andijon davlat pedagogika instituti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo`nalishi 1- bosqich talabasi, Andijon davlat pedagogika instituti Bialogiya va geografiya o`qitish metodikasi kofedrasi o`qituvchisi.
Andijon shahri Do'stlik ko'chasi 2-uy*

Annotatsiya: Geografiya ta'limida o'quvchilarning dunyo qarashini shakllantirish, xotira va tasavvurini rivojlantirish, hududiy tafakkurini mustahkamlashda innovatsion pedagogik texnologiyalarning roli juda kata. So'nngi yillarda mental xaritalar (mental maps) ta'lim jarayonida muhim vosita sifatida qo'llanilmoqda. Mental xaritalar (fikr xaritalari) - bular, aynan geografiya kabi tizimli va o'zaro bog'liq bilimlarni o'rganishda samarali vositalar bo'lib, o'quvchilarga mavzularni o'zaro bo'lanishini ko'rsatib, ularni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Ushbu maqolada geografiya ta'limidsa mental xaritalardan qanday qilib innovatsion texnologiya sifatida foydalanish, uning metodikasi va takomillashtirilgan usullari haqida ko'rib chiqamiz.

Kalit so'zlari: Mental xaritalar, vizual o'qish, Kolaborativ ishlash, Kreativlik va mustaqil fikr yaratish, Ko'p bosqichli mental xaritalar, MindMeister, XMind, interfaol dars.

IMPROVING THE TECHNIQUE OF WORKING WITH MENTAL MAPS FROM INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN GEOGRAPHY EDUCATION.

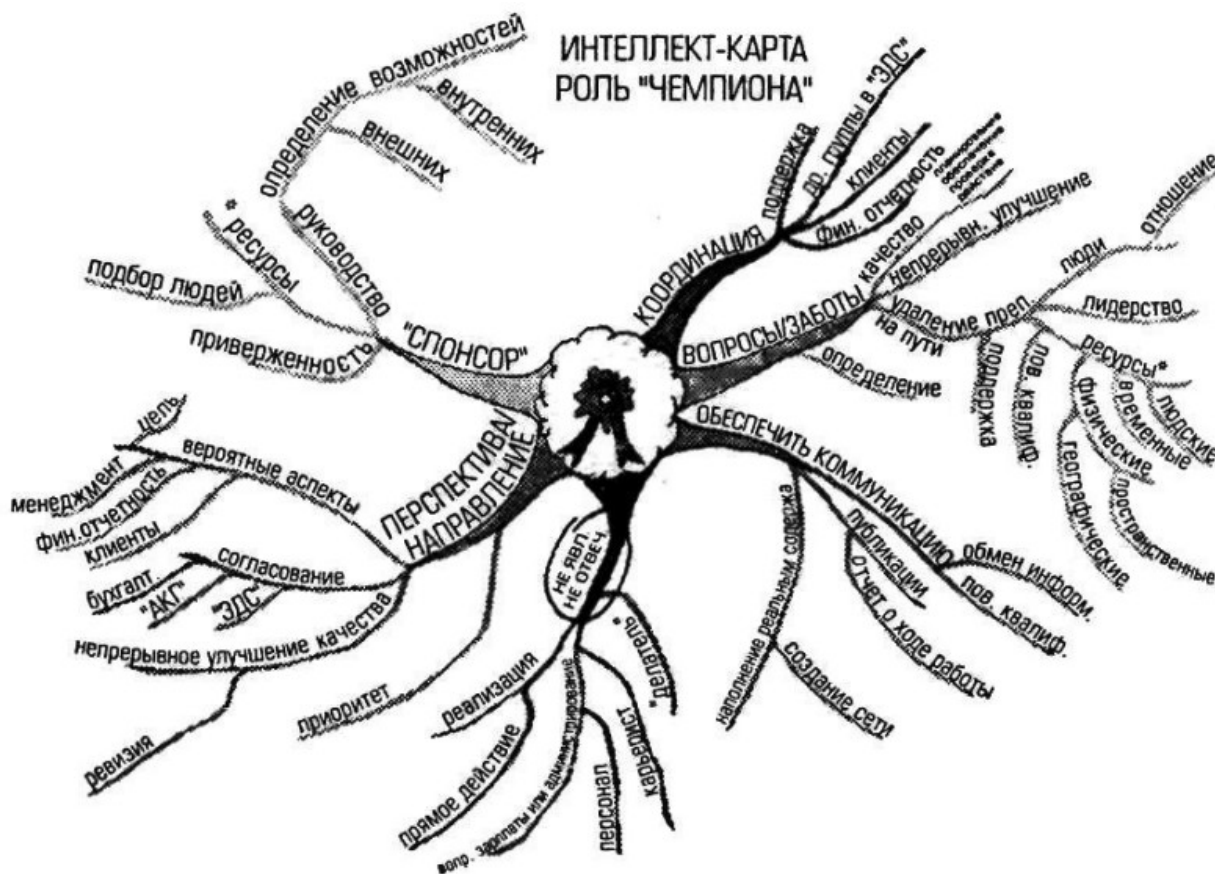
Abstract: In the education of geography, the role of innovative pedagogical technologies in forming the worldview of students, developing their memory and imagination, and strengthening their territorial thinking is very important. In recent years, mental maps (mental maps) have been used as an important tool in the educational process. Mental maps (thought maps) are effective tools for learning systematic and interconnected knowledge, such as geography. , helps students better understand topics by showing them how they are broken down. In this article, we will consider how to use mental maps as an innovative technology in geography education, its methodology and improved methods.

Keywords: Mental maps, visual reading, Collaborative work, Creativity and independent thinking, Multilevel mental maps, MindMeister, XMind, interactive lesson.

KIRISH

Mental xaritalar - bu ma'lum bir mavzu yoki tushunchani izohlash uchun foydalaniladigan vizual vosita bo'lib, unda markaziy g'oya yoki kontseptlar atrofida bog'lanishlar va tafsilotlar ko'rsatiladi. Bunday xaritalarda o'zaro bog'liq fikrlar, ma'lumotlar va tushunchalar shaxmat taxtasi kabi tarmoqlarda joylashtiriladi. Mental xaritalar o'quvchilarga murakkab ma'lumotlarni tizimli ravishda tashkil qilish, o'rganganlarini yodda saqlash va yangi tushunchalar bilan bog'lash imkonini beradi.

Geografiya fanida mental xaritalar, masalan, mintaqaviy tahlillar, tabiiy resurslar, iqtisodiy o'zgarishlar, iqlim zonalari va boshqa mavzularni tushunishda muhim rol o'ynaydi. Bu texnologiya o'quvchilarga nazariy materialni osonroq va samaraliroq tarzda o'rganish imkoniyatini yaratadi.

1-rasm. Toni Byuzan tomonidan chizilgan mental xarita namunasi

Innovatsion Texnologiyalar va mental xaritalar

Bugungi kunda geografiya ta'limida innovatsion texnologiyalardan foydalanish ta'lim jarayonini yaxshilash va o'quvchilarning bilimini mustahkamlashda samarali vosita sifatida qaralmoqda. Mental xaritalar bu jarayonda asosiy texnologiyalardan

biridir. Ular o'quvchilarga nafaqat mavzularni o'zaro bog'lashni, balki mavzularni chuqurroq tahlil qilish va yangi bilimlarni o'zlashtirishda yordam beradi. Mental xaritalar geografik fanlarda quyidagi innovatsion imkoniyatlarni taqdim etadi:

Vizual o'qish: Geografiya kabi keng miqyosdagi fanlar, ko'plab tushunchalar va bog'lanishlarga ega bo'lib, o'quvchilarga ularni yodda saqlash va tushunish qiyin bo'lishi mumkin. Mental xaritalar orqali mavzularni vizual ko'rinishda taqdim etish, o'quvchilarga ma'lumotlarni tizimli ravishda ko'rishga yordam beradi. Masalan, iqlim zonalari yoki tabiiy resurslar haqidagi ma'lumotlar turli ranglar va belgilarda ko'rsatilishi mumkin, bu esa o'quvchilarga materialni yaxshiroq eslab qolish imkonini beradi.

Tizimli tahlil: Mental xaritalar yordamida o'quvchilar bir vaqtning o'zida bir nechta omillarni tahlil qilishlari mumkin. Geografiyada bu, masalan, mintaqaviy tahlil yoki iqtisodiy o'sishning tabiiy omillar bilan aloqasi kabi ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. O'quvchilar, xarita asosida ma'lumotlar bilan ishlash orqali har bir tushunchani chuqurroq o'rganadilar.

Kolaborativ ishlash: Mental xaritalarni guruh ishlarida qo'llash, o'quvchilarni bir-birlari bilan fikr almashishga, yangi g'oyalarni ishlab chiqishga undaydi. Bu yondashuv kolaborativ o'qitish metodlarini rivojlantiradi va o'quvchilar o'rtasida muhokama va tahlilni rag'batlantiradi.

Kreativlik va mustaqil fikr yaratish: Mental xaritalar o'quvchilarni ijodiy yondashuvni qo'llashga undaydi. Ular mavzuni o'zlarini qiziqtirgan tarzda tuzishlari mumkin, bu esa ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Geografiya fanida bu, masalan, turli mintaqalarning o'ziga xos xususiyatlarini ajratish va ularni tasvirlashda namoyon bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

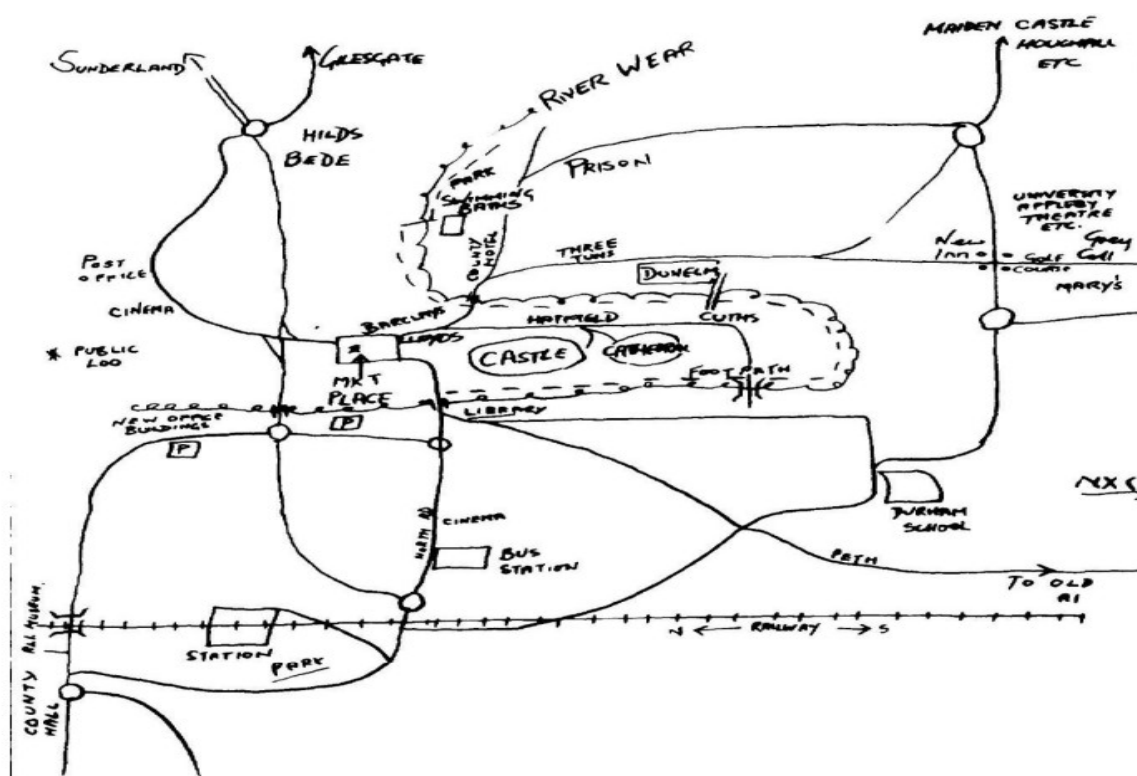
Mental xaritalar bilan ishlash texnikasini takomillashtirish

Mental xaritalar bilan ishlash texnikasini takomillashtirish uchun quyidagi yondashuvlarni ko'rib chiqish mumkin:

Interaktiv dasturlardan foydalanish. Kompyuter va mobil ilovalar yordamida mental xaritalarni yaratish, o'quvchilarga yanada ko'proq imkoniyatlar taqdim etadi. Bunday dasturlar orqali o'quvchilar xaritalarini tez va samarali tarzda yaratishlari, tahrirlashlari va yangilashlari mumkin. Masalan, MindMeister, XMind, Goggle kabi ilovalar yordamida geografiya mavzularini tahlil qilish va o'rgatish ancha osonlashadi.

Ko'p bosqichli mental xaritalar. Geografiya fanida, bir mavzu ko'p bosqichli va murakkab bo'lishi mumkin. Mental xaritalarda bir nechta bosqichlar yaratish, o'quvchilarga har bir bosqichni alohida o'rganish imkonini beradi. Misol uchun, iqlim o'zgarishi haqida xarita yaratishda birinchi bosqichda iqlim turlari, ikkinchi

bosqichda ularning ta'siri va so'nggi bosqichda global o'zgarishlar haqida ma'lumotlar berilishi mumkin.

2-rasm. G.Darem tomonidan chizilgan idrok xaritasi chizmasi.

Sinflararo Hamkorlik. Mental xaritalar yaratish jarayonini boshqa fanlar bilan integratsiya qilish orqali o'quvchilar turli ijtimoiy va ilmiy bilimlarni birlashtiradilar. Masalan, geografiya va iqtisodiyot fanlarini birlashtirib, o'quvchilar ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni tahlil qiladilar va o'zaro bog'lanishlarini xaritada aks ettiradilar.

Interaktiv doskalar va virtual xaritalar. Interaktiv doskalar geografiya darslarida mental xaritalar bilan ishlashni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Virtual xaritalar yordamida o'quvchilar geografik ob'yektlar, hududiy farqlar va tabiiy resurslar haqida kengroq ma'lumotlarga ega bo'lishlari mumkin. Ushbu vositalar o'quvchilarga geografik axborotni jonli va interaktiv tarzda o'rganish imkonini beradi.

Mental xaritalarni takomillashtirishning metodik yondoshuvlari

Mental xaritalar bilan ishlashda geografiya fanida quyidagi metodik yondoshuvlar tavsiya etiladi:

Kollaborativ o'rganish: O'quvchilarni guruhlariga bo'lib, ularni birgalikda mental xaritalar yaratishga undash, jamoaviy o'rganish jarayonini faollashtiradi. Bu o'quvchilarga o'zaro fikr almashish, bilimlarni baham ko'rish va bir-birlaridan o'rganish imkonini beradi.

Masalalar va loyihalar asosida o'rganish. Geografik masalalar va loyihalar asosida mental xaritalar yaratish, o'quvchilarga o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi. Bu usul o'quvchilarda tanqidiy tafakkur va ijodiy yondoshuvni rivojlantiradi.

Interaktiv va vizual vositalar: Mental xaritalar yaratishda vizual vositalarni kengaytirish, o'quvchilarning tasavvurlarini rivojlantiradi. Rasm, diagramma, animatsiya va video materiallar mental xaritalarni boyitadi va tushunishni osonlashtiradi.

Hududiy va mavzular asosida ajratilgan mental xaritalar.

Geografiya fani turli mavzularni (tabiat, iqtisodiyot, siyosat) o'z ichiga oladi. Har bir mavzu bo'yicha mental xaritalar yaratish, o'quvchilarga ma'lum bir soha haqida chuqurroq tushuncha hosil qilish imkoniyatini beradi.

Mental xaritalarni baholash va takomillashtirish. Mental xaritalar bilan ishlashning samaradorligini baholash uchun o'quvchilarning fikrlarini, yaratilgan xaritalarning to'liqligi va aniq ma'lumotlarni qamrab olishini tahlil qilish kerak. Bundan tashqari, o'quvchilarning tasavvurlarini kengaytirish uchun ular bilan muntazam fikr almashish muhimdir. Bu o'quvchilarga o'z bilimlarini takomillashtirishda yordam beradi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotning globallasuvi va texnologik taraqqiyot sharoitida ta'lim tizimida ham sezilarli o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Innovatsion ta'lim muhiti bugungi kunda fanlarni o'qitishda yangi metod va yondashuvlarni qo'llashni talab etmoqda.

Geografiya ta'limida mental xaritalar bilan ishlash texnikasini takomillashtirish, o'quvchilarning bilimlarni vizual tarzda o'zlashtirishiga va tafakkurlarini kengaytirishga yordam beradi. Innovatsion texnologiyalar yordamida bu jarayonni yanada samarali qilish mumkin. Mental xaritalar o'quvchilarga yangi ma'lumotlarni tizimli ravishda o'rganishga, bilimlarni eslab qolish va ularni real hayotga tatbiq qilishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, geografiya fanini o'qitishning sifatini oshirishga xizmat qiladi. O'quvchilarga geografik mavzularni o'zaro bog'lanishlarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi, ma'lumotlarni tizimli va eslab qolishga yengillashtiradi. Innovatsion texnologiyalardan, shu jumladan interaktiv dasturlar, VR/AR texnologiyalari va kolaborativ yondashuvlar orqali mental xaritalar bilan ishlash texnikasini takomillashtirish, geografiya ta'limini yangi bosqichga ko'tarishga yordam beradi. Shuning uchun, mental xaritalar o'quvchilarga nafaqat geografiya bilimlarini, balki mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini ham yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление. Мн.: Попурри, 2003. 320 с.

2. Вандышев М.Н., Веселкова Н.В., Прямикова Е.В. Места памяти и символический капитал территорий в ментальных картах горожан // Журнал социологии и социальной антропологии. 2013. Т. XVI. №3(68). С. 101–111.
3. Глазков К. Ментальные карты: ограничения метода и образ «чужого» в малом городе // Laboratorium. 2015. Т. 7. №3. С. 106–117.
4. Глазков К. Ментальные карты: способы анализа, погрешность и пространственная метрика // Социология власти. 2013. №3. С. 39–56.
5. Шенк Ф.Б. Ментальные карты: конструирование географического пространства в Европе // Политическая наука. 2001. №4. С. 4–17.
6. Appleyard D. Styles and methods of structuring a city // Environment and Behavior. 1970. Vol. 2. No. 1. P. 100–117.